

**ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**  
**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ**  
**ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ**  
**ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΑΤΡΑΜΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

*(Προσφυγή υπ' αριθ. 19331/05)*

**ΑΠΟΦΑΣΗ**

**ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ**

**6 Δεκεμβρίου 2007**

*Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική  
υπό τις οριζόμενες στο άρθρο 44 παρ. 2 της Συμβάσεως προϋποθέσεις.*

*Ενδέχεται να τύχει βελτιώσεων ως προς τη μορφή.*

**ΑΚΡΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ**

Στρασβούργο, 6 Δεκεμβρίου 2007

*- υπογραφή -*

**S. NIELSEN**

Γραμματέας του Τμήματος

**Στην υπόθεση Κατράμη κατά της Ελλάδος**

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Πρώτο Τμήμα),  
συνεδριάζον σε τμήμα συντιθέμενο από τους δικαστές :

Λ. ΛΟΥΚΑΪΔΗ, Πρόεδρο,

Χ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

Ν. ΒΑΛΙĆ,

Α. ΚΟΒΛΕΡ,

Ε. ΣΤΕΙΝΕΡ,

Κ. ΗΑΛΙΥΕΒ,

Γ. ΜΑΛΙΝΒΕΡΝΙ,

και τον Γραμματέα του Τμήματος, S. NIELSEN.

Αφού διασκέφτηκε σε συμβούλιο στις 15 Νοεμβρίου 2007.

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω  
ημερομηνία :

**ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ**

1. Η υπόθεση εισήχθη δυνάμει της (υπ' αριθ. 19331/05) προσφυγής, την οποία κατέθεσε κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας η Ελληνίδα υπήκοος Αλεξάνδρα Κατράμη («η προσφεύγουσα»), η οποία προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 24 Μαΐου 2005 δυνάμει του άρθρου 34 της Συμβάσεως για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Η προσφεύγουσα εκπροσωπείται από τη Δικηγόρο Χαλκίδος Δ. Παπαστάμου. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους του πληρεξουσίου της, Κ. Γεωργιάδη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Σ. Τρεκλή, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Η προσφεύγουσα διετύπωνε, ειδικότερα, παράπονα όσον αφορά παραβίαση του δικαιώματός της στην ελευθερία εκφράσεως.

4. Στις 14 Σεπτεμβρίου 2006, το Δικαστήριο απεφάσισε να κοινοποιήσει στην Κυβέρνηση τη σχετική προς το άρθρο 10 της Συμβάσεως αιτίαση της προσφευγούσης. Δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 29 παρ. 3, το Δικαστήριο απεφάσισε να αποφανθεί ταυτοχρόνως επί του παραδεκτού και της ουσίας της υποθέσεως.

#### **ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ**

#### **ΟΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ**

5. Η προσφεύγουσα γεννήθηκε το 1966 και διαμένει στα Λουτρά Αιδηψού.

6. Η προσφεύγουσα είναι επαγγελματίας δημοσιογράφος και εκδότης μη κερδοσκοπικού μηνιαίου περιοδικού, στο οποίο δημοσιεύονται τα τοπικά νέα της Ιστιαίας Ευβοίας.

7. Τον Μάιο του έτους 1999, η αδελφή της προσφευγούσης, Δ.Κ., ενεπλάκη σε αυτοκινητιστικό ατύχημα και κατηγορήθηκε για τραυματισμό εξ αμελείας και άρνηση συμμορφώσεως προς εκ του νόμου υποχρέωση.

8. Τον Απρίλιο του έτους 2001, σε άρθρο το οποίο δημοσιεύθηκε στο ως άνω περιοδικό, η προσφεύγουσα κατήγγειλε παρατυπίες ως προς τον τρόπο διεξαγωγής των ερευνών στην υπόθεση αυτή και ανεφέρθη σε παράνομες κατά τους ισχυρισμούς της πράξεις του Δημάρχου Ιστιαίας και του επιληφθέντος της υποθέσεως Ανακριτού. Στο δημοσίευμα αυτό, η προσφεύγουσα ανέφερε ότι ο Ανακριτής Λ.Π.

δεν είχε κοινοποιήσει την κλήση στη γνωστή διεύθυνση της αδελφής της, δικονομική προϋπόθεση η οποία προβλέπεται από την οικεία νομοθεσία. Αντιθέτως, κατά την προσφεύγουσα, ο Ανακριτής είχε δεχθεί και συμπεριλάβει στον φάκελο της δικογραφίας μία ψευδή βεβαίωση του Π.Μ., Δημάρχου Ιστιαίας. Συμφώνως προς τη βεβαίωση αυτή, η Ε.Κ., και όχι η Δ.Κ., διέμενε, εκείνη τη χρονική περίοδο, στη Γερμανία και, επομένως, δεν ευρισκόταν στα Λουτρά Αιδηψού. Κατά την προσφεύγουσα, ο Ανακριτής έκρινε, στη συνέχεια, ότι η Δ.Κ. δεν ευρισκόταν στην Ελλάδα και, συνεπώς, δεν την κλήτευσε στη συνέχεια. Η προσφεύγουσα ισχυριζόταν ότι, λόγω αυτού του δικονομικού ελαττώματος, η αδελφή της δεν ηδυνήθη να ασκήσει τα υπερασπιστικά της δικαιώματα.

9. Ειδικότερα, στο επίδικο άρθρο, η προσφεύγουσα χαρακτήρισε τον Ανακριτή Ιστιαίας Λ.Π. επίορκο, αφού παρανόμως δέχθηκε την ψευδή βεβαίωση του επίορκου Δημάρχου Π.Μ., στην οποία αναφερόταν το όνομα ενός ανύπαρκτου προσώπου. Ο Λ.Π. συμπεριέλαβε τη βεβαίωση αυτή στον φάκελο της δικογραφίας, ως εάν η βεβαίωση αυτή αφορούσε την κατηγορουμένη. Πάντως, την παραμονή της υπογραφής αυτής της ψευδούς βεβαίωσης, το θύμα Δ.Κ. είχε συναντήσει τον «καραγκιόζη» δήμαρχο για να συζητήσουν σχετικά με την περιφερειακή οδό. Την επομένη, αυτός βεβαιώνει ότι η Δ.Κ. απουσίαζε ! Την στέλνει, λοιπόν, στα χέρια του «καραγκιόζη» ανακριτή Λ.Π., ως πρόβατο επί σφαγή.

10. Ο «Καραγκιόζης» είναι μία μαριονέτα, ένας φανταστικός ήρωας προερχόμενος από την τουρκική κουλτούρα. Είναι ο βασικός πρωταγωνιστής του ελληνικού λαϊκού θεάτρου σκιών. Ο όρος «καραγκιόζης» χρησιμοποιείται, μεταφορικά, με την αρνητική έννοια και αναφέρεται σε αυτόν που προκαλεί γελοία εντύπωση.

11. Το 2001, ο Πρόεδρος του Δικηγορικού Συλλόγου Χαλκίδας ζήτησε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης να μεταθέσει τον Λ.Π. λόγω ελλείψεως ηθικής. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης ικανοποίησε το αίτημα αυτό και ο Λ.Π. μετατέθηκε στη Σκιάθο.

12. Στις 20 Ιουνίου 2001, ο Λ.Π. κατέθεσε μήνυση κατά της προσφευγούσας για συκοφαντική δυσφήμιση. Στις 28 Νοεμβρίου 2001, η προσφεύγουσα παρουσιάστηκε ενώπιον του Ανακριτού, στο Ειρηνοδικείο Λίμνης Ευβοίας, και επικαλέσθηκε, μεταξύ άλλων, ότι η καταδίκη της θα συνιστούσε

παραβίαση του άρθρου 10 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως. Σε μη διευκρινισθείσα ημερομηνία, η προσφεύγουσα παρεπέμφθη σε δίκη.

13. Στις 9 Απριλίου 2002, η προσφεύγουσα κατεδικάσθη από το Πλημμελειοδικείο Χαλκίδος για συκοφαντική δυσφήμιση σε ποινή φυλακίσεως είκοσι μηνών με αναστολή (απόφαση 2234/2002).

14. Σε μη διευκρινισθείσα ημερομηνία, η προσφεύγουσα κατέθεσε έφεση. Στις 14 Μαΐου 2003, το Εφετείο Αθηνών επεκύρωσε την απόφαση 2234/2002 (απόφαση 4764/2003).

15. Στις 6 Ιουνίου 2003, η προσφεύγουσα κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως.

16. Στις 20 Απριλίου 2004, ο Άρειος Πάγος αναίρεσε την προσβαλλόμενη απόφαση ως αναιτιολόγητη. Ειδικότερα, το ανώτατο δικαστήριο έκρινε ότι το Εφετείο δεν είχε αναφέρει συγκεκριμένα στοιχεία, ούτε για να θεμελιώσει ότι τα γεγονότα τα οποία περιέγραφε η προσφεύγουσα ήταν αληθή, ούτε για να αποδείξει ότι η προσφεύγουσα είχε συνείδηση αυτών. Η υπόθεση ανεπέμφθη ενώπιον του Εφετείου Αθηνών (απόφαση 781/2004).

17. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του Εφετείου, η προσφεύγουσα δήλωσε ότι τα γεγονότα στα οποία βασίζονταν οι ισχυρισμοί της, ήταν αληθή, και ότι είχε υποχρέωση, ως δημοσιογράφος, να ενημερώσει το κοινό για τις παραλείψεις δικαστικών λειτουργιών. Προσέθεσε δε ότι οι επίδικες εκφράσεις αποτελούσαν αξιολογικές κρίσεις, με τις οποίες επιθυμούσε να ασκήσει κριτική κατά των παραλείψεων του ανακριτού Λ.Π. σε μία υπόθεση στην οποία ενεπλέκετο η αδελφή της.

18. Στις 14 Ιουλίου 2004, το Εφετείο Αθηνών ανεγνώρισε, κατ' αρχάς, ότι τα γεγονότα στα οποία ανεφέρετο το εν λόγω δημοσίευμα, δεν ήταν ψευδή, και έκρινε ότι, εν προκειμένω, δεν θεμελιωνόταν το αδίκημα της δυσφημίσεως. Το Εφετείο προέβη, εν συνεχεία, σε επαναχαρακτηρισμό των εν λόγω γεγονότων και κατεδίκασε την προσφεύγουσα για εξύβριση, αφού δέχθηκε ότι οι εκφράσεις «επίορκος» και «καραγκιόζης» ήταν άκρως προσβλητικές και εκδήλωναν περιφρόνηση και αμφισβήτηση της ηθικής, κοινωνικής και επαγγελματικής αξίας του μηνυτή, για να καταλήξει ότι στόχος της προσφευγούσης ήταν να προσβάλει την τιμή και την υπόληψη του ενάγοντος, στόχος ο οποίος επετεύχθη. Η προσφεύγουσα κατεδικάσθη σε φυλάκιση ενός έτους, ποινή με ανασταλτικό χαρακτήρα (απόφαση

7092/2004).

19. Στις 7 Σεπτεμβρίου 2004, η προσφεύγουσα κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως. Στις 22 Οκτωβρίου 2004, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση. Το ανώτατο δικαστήριο έκρινε ότι το σκεπτικό της προσβαλλόμενης αποφάσεως ήταν επαρκές και εμπειριστατωμένο (απόφαση 1843/2004). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2004.

20. Εν τω μεταξύ, στις 10 Σεπτεμβρίου 2003, ο Λ.Π. ήγειρε ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Χαλκίδος αγωγή αποζημιώσεως κατά της προσφευγούσης. Ο ενάγων ζητούσε 150.000 ευρώ για την ηθική ζημία την οποία υπέστη, κατά τους ισχυρισμούς του, λόγω της προσβολής της προσωπικότητάς του με τη δημοσίευση του επίμαχου άρθρου. Οι διάδικοι δεν παρέχουν στοιχεία όσον αφορά την περαιτέρω πορεία της διαδικασίας.

## **II. ΟΙΚΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ**

21. Το άρθρο 361 του Ποινικού Κώδικα ορίζει τα εξής :

### **«Εξύβριση**

1. Όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της δυσφήμισης (άρθρα 362 και 363), προσβάλλει την τιμή άλλου με λόγο ή με έργο ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή. Η χρηματική ποινή μπορεί να επιβληθεί και μαζί με την ποινή της φυλάκισης.

(...)

## **ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ**

### **I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΑΙΤΙΑΣΕΩΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ**

22. Η προσφεύγουσα παραπονείται ότι ο Άρειος Πάγος προέβη, δια της υπ' αριθ. 1843/2004 αποφάσεώς του, σε ένα «δικαστικό putsch», ερμηνεύοντας εσφαλμένως και αυθαιρέτως την οικεία νομοθεσία, με αποτέλεσμα την απόρριψη της αιτήσεώς της, την προσβολή της τιμής και της προσωπικότητάς της και την υποχρέωση καταβολής των σχετικών προς τη διαδικασία εξόδων και αμοιβών. Περαιτέρω, επικαλούμενη την αυτή διάταξη, η προσφεύγουσα παραπονείται ότι ο Άρειος Πάγος δεν διεπίστωσε *ex officio*, ως όφειλε, την παραγραφή του εν λόγω αδικήματος. Επικαλείται δε το άρθρο 6 παρ. 1 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει τα εξής σχετικά :

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα η υπόθεσή του να δικαστεί δίκαια (...) από (...) δικαστήριο, το οποίο (...) θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

### **Επί του παραδεκτού**

23. Το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι, αν και το άρθρο 6 παρ. 1 θέτει τα δικαστήρια υπό την υποχρέωση να αιτιολογούν τις αποφάσεις τους, η υποχρέωση αυτή δεν δύναται να εκλαμβάνεται ως απαίτηση λεπτομερούς απαντήσεως σε κάθε επιχείρημα (*García Ruiz κατά της Ισπανίας* [GC], αριθ. προσφυγής 30544/96, παρ. 26, ΕΔΑΔ 1999-I). Ομοίως, το Δικαστήριο δεν καλείται να διερευνήσει εάν τα επιχειρήματα έτυχαν ενδελεχούς ελέγχου. Έγκειται στα δικαστήρια να απαντούν στα βασικά υπερασπιστικά μέσα, γνωρίζοντας ότι η έκταση του καθήκοντος αυτού δύναται να διαφέρει, αναλόγως της φύσεως της αποφάσεως, και πρέπει, επομένως, να αναλύεται υπό το φως των ιδιαίτερων περιστάσεων της υποθέσεως (*Burg κ.λ.π. κατά της Γαλλίας* (déc.), αριθ. προσφυγής 34763/02, απόφαση της 28<sup>ης</sup> Ιανουαρίου 2003). Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο δεν διακρίνει ένδειξη αυθαιρεσίας κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας, κατά την οποία τηρήθηκε η αρχή της αντιμωλίας και η προσφεύγουσα ηδυνήθη να εκθέσει όλα τα επιχειρήματά της προς υπεράσπιση της υποθέσεώς της. Περαιτέρω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η απόφαση 1843/2004 του Αρείου Πάγου ήταν ευρέως αιτιολογημένη όσον αφορά τόσο τα νομικά όσο και τα πραγματικά ζητήματα. Από τον φάκελο της δικογραφίας δεν προκύπτει ότι το εν λόγω αδίκημα είχε παραγραφεί, ούτε ότι ο Άρειος Πάγος δεν εκπλήρωσε την υποχρέωσή του να διαπιστώσει *ex officio* τυχόν παραγραφή. Τέλος, η υποχρέωση καταβολής των εξόδων της διαδικασίας και της αμοιβής του εκπροσώπου της είναι μία συνήθης συνέπεια της απορρίψεως αιτήσεως αναιρέσεως και των υποχρεώσεων του διαδίκου προς τον δικηγόρο του.

Επομένως, η προσφυγή είναι κατά το μέρος αυτό προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 παρ. 3 και 4 της Συμβάσεως.

## **II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΛΛΟΜΕΝΗΣ ΑΙΤΙΑΣΕΩΣ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 10 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ**

24. Η προσφεύγουσα καταγγέλλει παραβίαση του δικαιώματός της στην ελευθερία της εκφράσεως, επειδή καταδικάσθηκε για εξύβριση, στο πλαίσιο της επίδικης διαδικασίας. Η προσφεύγουσα επικαλείται το άρθρο 10 της Συμβάσεως, το

οποίο έχει ως εξής :

«1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία της εκφράσεως. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης ως και την ελευθερία λήψεως ή μεταδόσεως πληροφοριών ή ιδεών, άνευ επεμβάσεως δημοσίων αρχών και ασχέτως συνόρων. Το παρόν άρθρο δεν κωλύει τα Κράτη από του να υποβάλλουν τις επιχειρήσεις ραδιοφωνίας, κινηματογράφου ή τηλεοράσεως σε κανονισμούς εκδόσεως αδειών λειτουργίας.

2. Η άσκηση των ελευθεριών αυτών, συνεπαγομένων καθήκοντα και ευθύνες δύναται να υπαχθεί σε ορισμένες διατυπώσεις, όρους, περιορισμούς ή κυρώσεις, προβλεπομένους υπό του νόμου και αποτελούντες αναγκαία μέτρα, σε μία δημοκρατική κοινωνία, για τη δημόσια ασφάλεια, την εδαφική ακεραιότητα ή δημόσια ασφάλεια, την προάσπιση της δημοσίας τάξεως και πρόληψη του εγκλήματος, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, την προστασία της υπολήψεως ή των δικαιωμάτων των τρίτων, την παρεμπόδιση της κοινολογήσεως εμπιστευτικών πληροφοριών ή τη διασφάλιση του κύρους και αμεροληψίας της δικαστικής εξουσίας.»

#### **A. Επί του παραδεκτού**

25. Η Κυβέρνηση αναφέρει ότι η προσφεύγουσα δεν εξήντησε εγκύρως τα εσωτερικά ένδικα μέσα. Ειδικότερα, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η προσφεύγουσα ουδέποτε επικαλέσθηκε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων παραβίαση του δικαιώματός της στην ελευθερία της εκφράσεως.

26. Η προσφεύγουσα αμφισβητεί τη θέση αυτή.

27. Το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι το θεμέλιο του κανόνα της εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, ο οποίος περιέχεται στο άρθρο 35 παρ. 1 της Συμβάσεως, έγκειται στο ότι πριν από την προσφυγή ενώπιον διεθνούς δικαστηρίου, ο προσφεύγων οφείλει να έχει παράσχει στο διάδικο Κράτος τη δυνατότητα να εξαλείψει τις καταγγελλόμενες παραβιάσεις με εσωτερικά μέσα, κάνοντας χρήση των ενδίκων βοηθημάτων τα οποία προσφέρει η εθνική νομοθεσία, εφόσον αποδεικνύονται αποτελεσματικά και επαρκή (βλ., μεταξύ άλλων, *Fressoz και Roire κατά της Γαλλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 29183/95, παρ. 37, ΕΔΑΔ 1999-Ι). Εξ άλλου, πρέπει ο κανόνας της εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων να εφαρμόζεται «με μεγαλύτερη ευελιξία και χωρίς υπερβολικό φορμαλισμό».

Παράλληλα, δεν απαιτείται μόνον η προσφυγή ενώπιον των αρμοδίων εθνικών δικαστηρίων και κατά αποφάσεως ήδη εκδοθείσας, αλλά και η προηγούμενη έκθεση ενώπιον των καταλλήλων εθνικών δικαστηρίων, τουλάχιστον κατ' ουσία, νομοτύπως και εντός των προβλεπομένων από το εσωτερικό δίκαιο προθεσμιών, των αιτιάσεων οι οποίες στη συνέχεια προβάλλονται σε διεθνές επίπεδο (βλ., μεταξύ πολλών άλλων, *Sejdonic κατά της Ιταλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 56581/00, παρ. 44, ΕΔΑΔ 2006-...).

28. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η επίδικη διαδικασία αφορούσε την ποινική ευθύνη της προσφευγούσας όσον αφορά τα αδικήματα της δυσφημίσεως και της εξυβρίσεως και, *a fortiori*, τον τρόπο με τον οποίο η προσφεύγουσα ήσκησε το δικαίωμα στην ελευθερία της εκφράσεως. Όπως προκύπτει από την ανάγνωση της δικογραφίας, η προσφεύγουσα ανέπτυξε ενώπιον του Αρείου Πάγου μία επιχειρηματολογία βασισμένη στη σχετική προς το άρθρο 10 της Συμβάσεως νομολογία του Δικαστηρίου. Ειδικότερα, η προσφεύγουσα ισχυρίσθηκε ότι οι επίμαχες εκφράσεις συνιστούσαν αξιολογικές κρίσεις, βασίζονταν σε πραγματικά γεγονότα, και ότι είχε την υποχρέωση, ως δημοσιογράφος, να ενημερώσει το κοινό σχετικά προς τις παραλείψεις δικαστικών λειτουργιών. Επιπροσθέτως, εμφανισθείσα ενώπιον του ανακριτού του Πλημμελειοδικείου Λίμνης Ευβοίας, η προσφεύγουσα επικαλέσθηκε ρητώς το άρθρο 10 της Συμβάσεως.

29. Ως εκ τούτου, δεν θα ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί ότι η προσφεύγουσα δεν επικαλέσθηκε, σιωπηρώς ή ρητώς, ενώπιον των ελληνικών δικαστηρίων, το δικαίωμα στην ελευθερία της εκφράσεως. Αρμόζει, επομένως, να απορριφθεί η ένσταση της Κυβερνήσεως περί μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων.

30. Το Δικαστήριο διαπιστώνει, εξ άλλου, ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 παρ. 3 της Συμβάσεως. Περαιτέρω, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η αιτίαση αυτή δεν προσκρούει σε κάποιον άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει, επομένως, να γίνει δεκτή ως παραδεκτή.

## **B. Επί της ουσίας**

### **1. Επιχειρήματα των διαδίκων**

31. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι ουδέποτε επεδίωξε να προσβάλει τον Λ.Π. ως άτομο, αλλά ότι απλώς εξεφράσθη αρνητικώς για την ποιότητα της εργασίας του. Η προσφεύγουσα αναφέρει ότι, σε κάθε περίπτωση, το αληθές των



ισχυρισμών της απεδείχθη ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Κατά την προσφεύγουσα, η καταδίκη της δεν ήταν αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία, αφού δεν εξυπηρετούσε μία «επιτακτική κοινωνική ανάγκη» και δεν ήταν ανάλογη του επιδιωκόμενου νόμιμου σκοπού.

32. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι δεν θα πρέπει το άρθρο 10 να καλύπτει προσβλητικές εκφράσεις οι οποίες δεν εξυπηρετούν τον σκοπό της ενημέρωσης του κοινού επί ζητήματος γενικού συμφέροντος. Επισημαίνει δε ότι οι δύο εκφράσεις, τις οποίες χρησιμοποίησε η προσφεύγουσα σε βάρος του Λ.Π., ήταν ιδιαιτέρως βαριές και προσέβαλαν την επαγγελματική και ηθική ακεραιότητά του. Κατά την Κυβέρνηση, θα αρκούσε για την πλήρη ενημέρωση του κοινού μία απλή αναφορά στα γεγονότα τα οποία αφορούσαν τον Λ.Π. όσον αφορά τον χειρισμό της υποθέσεως στην οποία ενεπλέκετο η αδελφή της προσφευγούσης. Εξ άλλου, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ποινή η οποία επεβλήθη στην προσφεύγουσα, δεν ήταν αυστηρή, αφού επρόκειτο για ποινή με ανασταλτικό χαρακτήρα, ούτε δυσανάλογη του επιδιωκόμενου νομίμου σκοπού.

## **2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου**

### **α) Γενικές Αρχές**

33. Το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι ο ρόλος του συνίσταται να αποφαίνεται σε τελευταίο βαθμό επί του ζητήματος εάν ένας «περιορισμός» της ελευθερίας εκφράσεως συμβιβάζεται με το άρθρο 10 της Συμβάσεως. Προς τον σκοπό αυτό, το Δικαστήριο εξετάζει την επίδικη επέμβαση υπό το φως του συνόλου των στοιχείων της υποθέσεως προκειμένου να καθορίσει εάν η επέμβαση ήταν «ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό» και εάν οι λόγοι που επικαλέσθηκαν οι εθνικές αρχές για να την δικαιολογήσουν, είναι «προσήκοντες και επαρκείς». Τούτο πράττοντας, το Δικαστήριο, πρέπει να πεισθεί ότι οι εθνικές αρχές εφήρμοσαν κανόνες σύμφωνους προς τις καθιερωθείσες από το άρθρο 10 αρχές, και τούτο, επιπλέον, βάσει μιας αποδεκτής εκτιμήσεως των σχετικών πραγματικών περιστατικών (βλ., μεταξύ άλλων, *Steel και Morris κατά του Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. προσφυγής 68416/01, παρ. 87, ΕΔΑΔ 2005-II).

34. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει, πρωτίστως, τον εξέχοντα ρόλο του Τύπου ως θεματοφύλακα μιας δημοκρατικής κοινωνίας (βλ. *Bladet Tromsø και Stensaas κατά της Νορβηγίας* [GC], αριθ. προσφυγής 21980/93, παρ. 62, ΕΔΑΔ 1999-

III). Λόγω αυτής της λειτουργίας του Τύπου, η δημοσιογραφική ελευθερία συνεπάγεται και τη δυνατότητα κάποιας δόσεως υπερβολής, ακόμα και προκλήσεως (*Gawęda κατά της Πολωνίας*, αριθ. προσφυγής 26229/95, παρ. 34, ΕΔΑΔ 2002-II).

35. Προκειμένου περί της φύσεως εκφράσεων ικανών να βλάψουν την υπόληψη ενός ατόμου, το Δικαστήριο προβαίνει, κατά παράδοση, στον διαχωρισμό μεταξύ γεγονότων και αξιολογικών κρίσεων. Εάν η υπόσταση των πρώτων δύναται να αποδειχθεί, οι δεύτερες δεν προσφέρονται για επίδειξη της ακριβείας τους. Όταν μία δήλωση ερμηνεύεται ως αξιολογική κρίση, η αναλογικότητα της επεμβάσεως δύναται να είναι συνάρτηση της υπάρξεως μιας επαρκούς πραγματικής βάσεως, διότι, ελλείψει τέτοιας βάσεως, μία αξιολογική κρίση δύναται, και αυτή, να αποδειχθεί υπερβολική (βλ., π.χ., *Feldek κατά της Σλοβακίας*, αριθ. προσφυγής 29032/95, παρ. 75-76, ΕΔΑΔ 2001-VIII).

36. Στο πλαίσιο μιας διαδικασίας για δυσφήμιση ή εξύβριση, το Δικαστήριο οφείλει εξ άλλου να ελέγξει εάν οι εθνικές αρχές τήρησαν μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ, αφενός, της προστασίας της ελευθερίας της εκφράσεως, η οποία καθιερώνεται από το άρθρο 10, και, αφετέρου, εκείνης του δικαιώματος της υπολήψεως των θιγόντων ατόμων, η οποία, ως στοιχείο της ιδιωτικής ζωής, προστατεύεται από το άρθρο 8 της Συμβάσεως (*Chaunay κ.λ.π. κατά της Γαλλίας*, αριθ. προσφυγής 64915/01, παρ. 70 *in fine*, ΕΔΑΔ 2004-VI). Αυτή η τελευταία διάταξη δύναται να απαιτήσει τη θέσπιση θετικών μέτρων ικανών να εγγυηθούν τον πραγματικό σεβασμό της ιδιωτικής ζωής μέχρι και τις σχέσεις των ατόμων μεταξύ τους (*Von Hannover κατά της Γερμανίας*, αριθ. προσφυγής 59320/00, παρ. 57, ΕΔΑΔ 2004-VI, *Stubbings κ.λ.π. κατά του Ηνωμένου Βασιλείου*, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 1996, *Συλλογή* 1996-IV, σελ. 1505, παρ. 61-62).

48. Ειδικότερα, προκειμένου περί εκφράσεων οι οποίες αφορούν τους δικαστικούς λειτουργούς, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στα ζητήματα γενικού ενδιαφέροντος, περί των οποίων ο Τύπος δικαιούται, ως εκ των καθηκόντων και ευθυνών του, να δημοσιοποιεί στοιχεία και ιδέες, περιλαμβάνονται και εκείνα τα οποία αφορούν τη λειτουργία της δικαστικής εξουσίας. Ωστόσο, η δράση των δικαστηρίων, τα οποία είναι εγγυητές της δικαιοσύνης και των οποίων η αποστολή είναι θεμελιώδους αξίας σε ένα κράτος δικαίου, έχει ανάγκη της εμπιστοσύνης των πολιτών. Έτσι, πρέπει να τυγχάνει προστασίας από αβάσιμες επιθέσεις, όταν μάλιστα

το καθήκον για συγκράτηση απαγορεύει στους δικαστικούς λειτουργούς, οι οποίοι αποτελούν στόχο των επιθέσεων αυτών, να αντιδράσουν (*Perna κατά της Ιταλίας* [GC], αριθ. προσφυγής 48898/99, παρ. 38, ΕΔΑΔ 2003-V και *Ρίζος και ντάσκακς κατά της Ελλάδος*, αριθ. προσφυγής 65545/01, παρ. 43, απόφαση της 27<sup>ης</sup> Μαΐου 2004).

38. Τέλος, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η φύση και η βαρύτητα των επιβληθεισών ποινών είναι στοιχεία τα οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν πρόκειται να αξιολογηθεί η αναλογικότητα μιας προσβολής του δικαιώματος στην ελευθερία της εκφράσεως (*Cumprănă και Mazăre κατά της Ρουμανίας* [GC], αριθ. προσφυγής 33348/96, παρ. 111, ΕΔΑΔ 2004-XI). Το Δικαστήριο πρέπει επίσης να επιδεικνύει την μεγαλύτερη προσοχή, όταν τα μέτρα ή οι κυρώσεις που ελήφθησαν από τις εθνικές αρχές είναι ικανά να αποθαρρύνουν τον Τύπο από το να συμμετέχει στη συζήτηση ζητημάτων τα οποία παρουσιάζουν θεμιτό γενικό ενδιαφέρον (*Jersild κατά της Δανίας*, απόφαση της 23ης Σεπτεμβρίου 1994, série A no. 298, σελ. 25-26, παρ. 35).

#### **β) Εφαρμογή των ως άνω αρχών στην παρούσα υπόθεση**

39. Το Δικαστήριο επισημαίνει, πρωτίστως, ότι, στην παρούσα υπόθεση, επεβλήθη στην προσφεύγουσα ποινή φυλακίσεως ενός έτους με αναστολή, ποινή η οποία συνιστά ποινική κύρωση. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι μία ποινή φυλακίσεως η οποία επιβάλλεται για αδίκημα το οποίο ετελέσθη στον τομέα του Τύπου, είναι συμβατή με την ελευθερία της δημοσιογραφικής εκφράσεως, την οποία εγγυάται το άρθρο 10 της Συμβάσεως, μόνον υπό εξαιρετικές περιστάσεις, και ειδικότερα όταν έχουν βάναυσα θιγεί άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως, π.χ., στην περίπτωση λόγου ο οποίος προωθεί το μίσος ή τη βία (βλ., *mutatis mutandis*, *Sürek και Özdemir κατά της Τουρκίας* [GC], αριθ. προσφυγών 23927/94 και 24277/94, παρ. 63, απόφαση της 8<sup>ης</sup> Ιουλίου 1999). Στην παρούσα υπόθεση, το επίδικο δημοσίευμα περιείχε προκλητικές εκφράσεις οι οποίες εμπειρείχαν μία δόση υπερβολής, κυρίως εάν ληφθεί υπόψη ότι στόχο είχαν έναν δικαστικό λειτουργό, δυνάμενες, έτσι, να έχουν αρνητικές συνέπειες όσον αφορά την επαγγελματική εικόνα του αλλά και την εμπιστοσύνη των πολιτών στην εύρυθμη λειτουργία της δικαιοσύνης. Ωστόσο, το Δικαστήριο δεν δύναται να δεχθεί ότι το προφανές συμφέρον να προστατευθεί η υπόληψη του Λ.Π. και να διασφαλισθεί η απρόσκοπτη λειτουργία της δικαιοσύνης, συμφέρον που αφορά η υπόθεση αυτή, αρκούσε για να δικαιολογηθεί η ποινική

καταδίκη της προσφευγούσης. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι, όσο άδικο και αν είχε η προσφεύγουσα, η προστασία της υπολήψεως του εν λόγω δικαστικού λειτουργού ηδύνατο να εξασφαλισθεί με τα μέσα τα οποία προσφέρει το αστικό δίκαιο, πολλώ μάλλον όταν, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, ήδη εκκρεμεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων αστική διαδικασία αποζημιώσεως.

40. Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο δεν παραβλέπει το γεγονός ότι το περιοριστικό μέτρο το οποίο επεβλήθη στην προσφεύγουσα, συνιστά, στο πλαίσιο του άρθρου 10, κύρωση ικανή να λειτουργήσει αποτρεπτικά κατά την άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία της εκφράσεως (*Cumprănă και Mazăre κατά της Ρουμανίας* [GC], αριθ. προσφυγής 33348/96, παρ. 114, ΕΔΑΔ 2004-XI). Κατά το Δικαστήριο, η επιβολή στην προσφεύγουσα μιας στερητικής της ελευθερίας ποινής, έστω και με αναστολή, συνιστά, στο πλαίσιο του άρθρου 10, κύρωση δυσανάλογη του επιδιωκόμενου σκοπού.

41. Τέλος, το Δικαστήριο φρονεί ότι οι εκφράσεις «επίορκος» και «καραγκιόζης» είναι, μάλλον, αξιολογικές κρίσεις, οι οποίες δεν επιδέχονται απόδειξη και δεν εμπίπτουν στην κατηγορία γεγονότων δυναμένων να αποδειχθούν. Στο σημείο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν προέβησαν στον διαχωρισμό μεταξύ «πραγματικών γεγονότων» και «αξιολογικών κρίσεων», αλλά εξήτασαν μόνον εάν οι χρησιμοποιηθείσες από την προσφεύγουσα εκφράσεις ήταν ικανές να προσβάλουν την τιμή και την υπόληψη του μηνυτή. Ειδικότερα, με την απόφαση 7092/2004, το Εφετείο Αθηνών ανεγνώρισε μεν ότι τα αναφερόμενα στο εν λόγω δημοσίευμα γεγονότα, στα οποία βασίσθηκαν οι επίμαχες εκφράσεις, δεν ήταν ψευδή και δεν συνιστούσαν συκοφαντική δυσφήμιση. Αφ' ετέρου, το Εφετείο έκρινε ότι οι εκφράσεις «επίορκος» και «καραγκιόζης» ήταν άκρως προσβλητικές και εκδήλωναν περιφρόνηση και αμφισβήτηση της ηθικής, κοινωνικής και επαγγελματικής αξίας του μηνυτή, για να καταλήξει ότι στόχος της προσφευγούσης ήταν να προσβάλει την τιμή και την υπόληψη του ενάγοντος, στόχος ο οποίος επετεύχθη. Ωστόσο, ένα τέτοιο σκεπτικό, το οποίο επεκύρωσε, στη συνέχεια, ο Άρειος Πάγος, αποσυνδέει πλήρως τον προδήλως υπερβολικό τόνο των επιδίκων εκφράσεων από το πλαίσιο της υποθέσεως, δηλαδή από τα αληθή γεγονότα τα οποία αναφέρονταν στο δημοσίευμα και έθεταν υπό αμφισβήτηση την ηθική και τις επαγγελματικές ικανότητες του μηνυτή.

42. Εν όψει των ανωτέρω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν υπήρχε σχέση ευλόγου αναλογικότητας ανάμεσα στον περιορισμό του δικαιώματος της προσφευγούσης στην ελευθερία της εκφράσεως και στον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό.

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Συμβάσεως.

### **ΙΙΙ. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΣ**

43. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Συμβάσεως ή των Πρωτοκόλλων αυτής, και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει ειμή την ατελή επανόρθωση των συνεπειών της παραβιάσεως αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εν ανάγκη, στο αδικηθέν μέρος δικαία ικανοποίηση.»

#### **A. Ζημία**

44. Η προσφεύγουσα ζητά 150.000 ευρώ για την ηθική ζημία, την οποία, όπως ισχυρίζεται, υπέστη. Αναφέρεται στην αγωνία και την απόγνωση της κατά την επίδικη διαδικασία η οποία κατέληξε στην ποινική καταδίκη της και είχε ως αποτέλεσμα τον διασυρμό της στον κλειστό κύκλο της τοπικής κοινωνίας στην οποία ζει. Επιπροσθέτως, η προσφεύγουσα αναφέρεται στην αγωνία της εν όψει της αστικής αγωγής την οποία ήγειρε σε βάρος της ο Α.Π., παρά το γεγονός ότι τα εισοδήματά της είναι μέτρια και το μηνιαίο περιοδικό του οποίου είναι εκδότης, δεν είναι κερδοσκοπικό.

45. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το αίτημα περί υλικής ζημίας και υποστηρίζει ότι το ποσό το οποίο ήθελε επιδικασθεί, δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα 2.000 ευρώ.

46. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η προσφεύγουσα υπέστη βεβαία ηθική ζημία, την οποία δεν αντισταθμίζουν επαρκώς οι διαπιστώσεις παραβιάσεως της Συμβάσεως. Αποφαινόμενο κατά δικαία κρίση, το Δικαστήριο επιδικάζει στην προσφεύγουσα 7.000 ευρώ για τον λόγο αυτό, συν οιοδήποτε ποσό ήθελε οφείλεται ως φόρος.

#### **B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη**

47. Ο προσφεύγων ζητά, συνολικώς, 15.965,28 ευρώ, ποσό το οποίο αναλύεται ως εξής :

- i. 460 ευρώ για έξοδα κατά τη διαδικασία ενώπιον του Εφετείου Αθηνών (προσκομίζεται τιμολόγιο).
- ii. 2.280 ευρώ για έξοδα κατά τη διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου (προσκομίζεται τιμολόγιο).
- iii. 225,28 ευρώ για έξοδα εγγραφής της καταδίκης της στο ποινικό μητρώο (προσκομίζεται τιμολόγιο).
- iv. 11.500 ευρώ για αμοιβή καταβληθείσα στους δικηγόρους της στο πλαίσιο των διαδικασιών ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου του Στρασβούργου (δεν προσκομίζονται αποδείξεις παροχής υπηρεσιών).

48. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα αιτούμενα ποσά είναι υπερβολικά και ότι το ποσό το οποίο ήθελε επιδικασθεί, δεν θα πρέπει να υπερβαίνει τα 1.000 ευρώ.

49. Το Δικαστήριο υπομινύσκει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης, συμφώνως προς το άρθρο 41, προϋποθέτει ότι αποδεικνύονται πραγματικά, αναγκαία και, επίσης, εύλογα (*Ιατρίδης κατά της Ελλάδος* (δικαία ικανοποίηση) [GC], αριθμ. προσφυγής 31107/96, παρ. 54, ΕΔΑΔ 2000-XI). Εν προκειμένω, βάσει των προσκομισθέντων δικαιολογητικών και των ως άνω κριτηρίων, το Δικαστήριο κρίνει ότι είναι εύλογο να επιδικασθεί στην προσφεύγουσα το ποσό των 3.000 ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, συν οιοδήποτε ποσό ήθελε οφείλεται ως φόρος.

#### **Γ. Τόκοι υπερημερίας**

50. Το Δικαστήριο κρίνει ότι αρμόζει να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας βάσει του επιτοκίου της διευκόλυνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπεζής, προσαυξανόμενου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

#### **ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΩΣ,**

1. *Κάνει δεκτή* την προσφυγή ως παραδεκτή όσον αφορά την αιτίαση τη σχετική προς το άρθρο 10 της Συμβάσεως, και την απορρίπτει κατά τα λοιπά ως απαράδεκτη.
2. *Κρίνει* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 10 της Συμβάσεως.
3. *Κρίνει* ότι

α) το διάδικο Κράτος υποχρεούται να καταβάλει στην προσφεύγουσα, εντός τριών μηνών από της ημερομηνίας κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί οριστική συμφώνως προς το άρθρο 44 παρ. 2 της Συμβάσεως, 7.000 (επτά χιλιάδες) ευρώ για ηθική ζημία και 3.000 (τρεις χιλιάδες) ευρώ για έξοδα και δικαστική δαπάνη, συν οιοδήποτε ποσό ήθελε οφείλεται ως φόρος,

β) από της εκπνοής της προθεσμίας αυτής και μέχρι της καταβολής του, τα ποσά αυτά θα προσαυξάνονται με απλό τόκο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο της διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενο κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

4. *Απορρίπτει* το αίτημα περί δικαίας ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη Γαλλική γλώσσα, εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 6 Δεκεμβρίου 2007 κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 παρ. 2 και 3 του Κανονισμού.

- υπογραφή -

Søren NIELSEN

Γραμματέας

- υπογραφή -

Λουκής ΛΟΥΚΑΪΔΗΣ

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η Μεταφράστρια

Μαρία Παν. Παπαδοπούλου